

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

นักวิจารณ์วรรณคดี รวมทั้งผู้อ่านวรรณคดีทั่ว ๆ ไป มักจะกล่าวถึงวรรณคดีแต่เพียงว่า คดี สนุกดี หรือเพราะคดี ฯลฯ ซึ่งการกล่าวอย่างนี้แทบจะไม่ให้ความหมายอะไรเลย เพราะไม่ได้ให้รายละเอียดกว่า คดี สนุก หรือไพเราะเพราะอะไร

เรื่องลิลิตตะเลงพ่าย ก็เป็นไปในทำนองเดียวกัน คือ มิได้มีการชี้แจงให้เห็นความไพเราะและความดีของวรรณคดีเรื่องนี้อย่างละเอียด ทั้ง ๆ ที่มีการยอมรับในหมู่นักอ่านและนักวิจารณ์วรรณคดีว่า เป็นเรื่องดีเกิน และมีความไพเราะอย่างยอดเยี่ยม เช่น น.ม.ส. ทรงชมกรมสมเด็จพระปรมาธิบดีชิโนรส ว่า

ทรงหลงตะเลงพ่ายเรา	วังใจ
ผู้สัดจับหุตุ้ย	ทุกผู้
คำหอมกลอมกลอนไพ	เราะโสทร
ยังไม่มีใครสู้	แต่นั้น-นานมา ¹

นอกจากนี้ ยังทรงมีความเห็นเกี่ยวกับโคลงนิราศในเรื่องว่า "ไพเราะที่สุดเท่าที่ผู้เขียน [คือ น.ม.ส.] รู้จัก ใครจะสอนให้เห็นโคลงนิราศอะไรก็ดีกว่าตะเลงพ่ายก็เห็นจะสอนไม่ได้"²

¹พระราชวรราชเชอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, สามกรุง (ชนบุรี : โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา, 2514), หน้า 245.

²น.ม.ส., "นิราศ," ผสมผสาน ชุดที่ 2 (พระนคร . โรงพิมพ์เพ็ญอักษร, 2503), หน้า 19.

จะเห็นได้ว่า น.ม.ส. ทรงชมกวีว่าแต่งวรรณคดีเรื่องนี้ได้ไพเราะและก็อย่าง
ชนิดที่ไม่มีใครแต่งสู้ได้ และโคลงนิราศในเรื่องก็มีความไพเราะมากที่สุด คำชมของ
น.ม.ส. เป็นเพียงใจความสั้น ๆ และไม่ทำให้รายละเอียดหรือเหตุผลประกอบว่า ที่ว่า
ไพเราะนั้น ไพเราะอย่างไร

มีบางคนให้รายละเอียดไว้บ้าง ก็เป็นไปแค่เพียงสังเขปเท่านั้น มิได้ชี้แจงให้
เห็นอย่างแจ่มชัด เช่น นายประพัฒน์ ตรีณรงค์ วิจัยเรื่องตะเลงพ่าย ว่า

ท่านผู้พนธ์ทรง เกรงครัดในระเบียบชั้นหลักฐานเป็นอย่างดี
ด้อยค่าที่ทรงนำมาใช้นั้นเห็นได้ว่า ทรงเลือกเฟ้นเสียก่อนแล้ว
เป็นอย่างดี ในเชิงพรรณานักนับว่าได้ทรงทำอย่างละเอียด
ชัดเจนยิ่ง¹

นอกจากนี้ ที่มาของวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่ายยังคงคลุมเครืออยู่มาก ทราบแต่
เพียงว่า กวีนำเอาเรื่องจากราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยามาแต่ง แต่จะเป็นฉบับใด
และนำมาแต่งอย่างไร ก็ยังมีใ้คนผู้ทำการศึกษาให้ถ่องแท้

เนื่องจากปัญหาดังกล่าว และประกอบกับเห็นว่าวรรณคดีเรื่องนี้มีความไพเราะ
และความงามอยู่มาก ผู้เขียนจึงตั้งหัวเรื่องในการศึกษาค้นคว้า "การศึกษาลิลิตตะเลง-
พ่ายในแนวสุนทรียศาสตร์"

สุนทรียศาสตร์ หมายถึงคำ Aesthetics ในภาษาอังกฤษ ซึ่ง ดร. ปรีดี
พนมยงค์ ได้นำมาบัญญัติศัพท์ เรียกว่า ลาวัญวิทยา² ต่อมา พระยาอนุมานราชชน ได้
บัญญัติคำใหม่ขึ้นอีกคำหนึ่ง คือ สุนทรียศาสตร์ คำนี้มีผู้นิยมใช้มากกว่าคำแรก และใช้ต่อ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ประพัฒน์ ตรีณรงค์, สมเด็จพระสังฆราชแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ (กรุงเทพฯ-
นคร : อุกมศึกษา, 2517), หน้า 224.

²ปรีดี พนมยงค์, ปรัชญาคืออะไร (พระนคร : นิติวาณิช, 2513), หน้า 41.

กันมาจนถึงปัจจุบัน

สุนทรียศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่ควยความงาม ความงามนี้เป็นทั้งจิตวิสัยและ
วัตถุวิสัย คือ ขึ้นอยู่กับจิตและขึ้นอยู่กับวัตถุประกอบกัน นักปรัชญาบางท่านมีความเห็นว่า
สุนทรียศาสตร์ เป็นสิ่งที่มนุษย์เรากำหนดขึ้นมาเอง¹ และความงามในความตึกของมนุษย์
แต่ละสมัยอาจแตกต่างกัน ดังนั้น มาตรการในการตัดสินสุนทรียศาสตร์จึงไม่มีตายตัว
แต่ขึ้นอยู่กับรสนิยมของแต่ละคนและแต่ละยุคสมัย

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า ความงามความไพเราะ เป็นเรื่องของอารมณ์ความรู้สึก
อย่างไรก็ดี "ผู้ที่ศึกษารรณคดีก็จำต้องอาศัยวิชาอักษรศาสตร์ ซึ่งเป็นแดนแห่งความรู้เข้า
มาประกอบ... เพื่อให้บรรลุผลอันเป็นจุดหมายปลายทาง คือ ความรู้สึกงาม รู้สึกไพเราะ"²
ด้วยเหตุฉะนี้ จึงทำให้การศึกษาทางด้านวรรณคดีกลายเป็นเรื่องที่มีเหตุผล มีหลักเกณฑ์
สามารถอธิบายได้เช่นเดียวกับความรู้หรือวิชาทางด้านวิทยาศาสตร์

ไอ.เอ. ริชาร์ดส์ เป็นผู้ริเริ่มในการวิจารณ์วรรณคดีตามแนวนี้ โดยให้ความสำคัญ
แก่นเนื้อแท้ของวรรณคดีมากกว่าสมัยที่แต่ง ผู้แต่งหรือประวัติของผู้แต่ง การวิจารณ์
ในด้านสุนทรียศาสตร์นั้นมุ่งที่จะค้นหาความงามที่มีอยู่ในหนังสือวรรณคดีแต่ละเรื่องแต่ละเล่ม
ว่ามีอะไรบ้าง โดย

วิเคราะห์ความหมายของคำแต่ละคำ ทุก ๆ คำ และอาจจะ
รวมไปถึงทุก ๆ เสียง ทุก ๆ จังหวะและความเคลื่อนไหวใน
บทประพันธ์หนึ่ง ๆ อย่างละเอียด โดยวิเคราะห์หลักลงไปว่า

¹ผู้ที่มีความเห็นดังกล่าวเป็นพวกแรก คือ พวกโสเฟิสต์ในสมัยกรีกโบราณ ซึ่งถือ
หลักการว่ามนุษย์เป็นมาตรการวัดทุกสิ่ง (Man is the measure of all things)

²เสฐียรโกเศศ, "วิทยาศาสตร์และวรรณคดี," วรรณคดีที่น่านู (พระนคร :
โรงพิมพ์ประเสริฐอักษร, 2508); หน้า 416-7.

คำ เสียง จังหวะ และความเคลื่อนไหวหนึ่ง ๆ ให้ความ
รู้สึก แสง สี เสียง ภาพพจน์ จินตนาการ ฯลฯ แก่ผู้อ่าน
อย่างไรบ้าง ลึกซึ้งเพียงใดบ้างหรือมีลำดับชั้น (levels)
ของความหมายกชนบาง...¹

ถ้าพิจารณาความหมายของข้อความดังกล่าว และสรุปอย่างสั้น ๆ ก็คือ วิเคราะห์
ด้วยวิธีการอ่านอย่างละเอียดนั่นเอง ซึ่งก็ตรงกับความคิดเห็นของพระราชวรพงศ์
กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ เพราะทรงมีความเห็นว่า "...ในการอ่านละเอียดนั้น ย่อมจะ
เห็นทั้งความดีและความด่างพร้อยไปด้วยกัน..."²

การวิจารณ์วรรณคดีไทยในแนวสุนทรียศาสตร์ได้มีผู้นำมาใช้บ้างแล้ว เช่น
น.ส. ชลธิรา สัตยาวัดนา ผู้เขียนวิทยานิพนธ์เรื่อง "การนำวรรณคดีวิจารณ์แผนใหม่
แบบตะวันตกมาใช้กับวรรณคดีไทย" ในบทที่ 5 ของวิทยานิพนธ์เรื่องดังกล่าวได้พูดถึง
"รสความงามในวรรณคดีไทย" โดยยกตัวอย่างผลงานของกวีรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ประกอบ
การศึกษา เช่น กำสรวลศรีปราชญ์ของศรีปราชญ์ บทเห่เรื่องกาพย์ของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร
และบทกวีของอังคาร กัลยาณพงศ์ เป็นต้น ต่อมา น.ส. ดวงมณ ประิบูรณ์ ก็ได้ศึกษา
"ความงามในทวาทศมาส" โดยใช้ทฤษฎีในการวิจารณ์แนวเดียวกัน

สำหรับการศึกษาลิขิตะเลงพ่ายในแนวสุนทรียศาสตร์ น.ส. ชลธิรา สัตยา-
วัฒนา ได้เริ่มไปบ้างแล้ว คือศึกษาโคลงบทหนึ่ง คือ

¹ชลธิรา สัตยาวัดนา, "การนำวรรณคดีวิจารณ์แผนใหม่แบบตะวันตกมาใช้กับ
วรรณคดีไทย," (วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513), (อัครสำเนา), หน้า 174.

²พระราชวรพงศ์เชอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, "ปาฐกถาเรื่องนิราศนรินทร์,"
นิราศนรินทร์คำโคลงและนิราศปลีกย่อย, พ.ณ ประมวลมารค ทรวจสอบและชำระใหม่
(พระนคร : แพรพิทยา, 2513), หน้า 6.

คำนี้ขุ่นขนานเนื้อ	นวลสมร
แมนแมนมาจักวอน	พี่ช
จักบอกแกบังอร	ออกชื่อ เชนา
เรียนจักแนะนำนั้น	โน่นโน้นแนวพนม ¹

น.ส. ชลธิรา วิจารณไว้วังนี้

จะเห็นว่า เสียง /น/ ปรากฏอยู่ในโคลงหลายเสียง
ไคแก "(คำ) นี้ ขุน นาน เนื้อ นวล นุ และ
นั้น นี้ โนน โนน แนว (พ) นม" ... กวีผู้แต่งโคลงบทนี้
คงจะระวังหรือเข้าใจถึงความหมายที่บ่งความสัมพันธ์อันอ่อนนุช
ของเสียง /น/ อยู่ไม่น้อยทีเดียว จึงไคเลือกใช้คำที่มีเสียง
/น/ เป็นจำนวนมาก²

และยังได้กล่าวต่อไปอีกว่า กวี "จงใจใช้เพื่อช่วยให้โคลงบทนี้มีเสียงที่อ่อนนุ่มสอดคล้อง
กับความหมายของโคลงทั้งบท ซึ่งแสดงความคิดถึงนางอย่างซาบซึ้งและอ่อนหวาน ไม่
กระด้าง หัว หรือรุนแรง"³

ความมุ่งหมายในการวิจัย

นอกจากจะต้องการศึกษาค้นคว้าหาที่มาของเรื่องทะเลงพายให้กระจ่างชัดกว่า
เดิม และมุ่งจะชี้ให้เห็นความงามและความไพเราะในแง่ต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในวรรณคดี

¹ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส, ลิลิตทะเลงพาย
(พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2503), หน้า 24.

² ชลธิรา สัตยวาทินา, เรื่องเดิม, หน้า 223.

³ เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

เรื่องลิลิตตะเลงพ่าย ไม่วาจะเป็นความงามทางก้านเสียง คำ ความหมาย โวหาร ภาพพจน์ บทนิราศ ตลอดจนการเปรียบเทียบและอื่น ๆ แล้ว ผู้เขียนยังมีความประสงค์ที่จะชี้แจงให้เห็นชัดว่า วรรณคดีเรื่องนี้จัดเป็นวรรณคดีประเภทมหากาพย์ของไทย ใดเรื่องหนึ่ง และต้องการเปรียบเทียบให้เห็นลักษณะเหมือนและลักษณะแตกต่างบางประการ ระหว่างวรรณคดีเรื่องนี้และวรรณคดีเรื่องอื่น ๆ อนึ่ง การอ่านเรื่องตะเลงพ่ายเพื่อให้ได้ผลสัมฤทธิ์ความมุ่งหมายของกวี ผู้อ่านจำเป็นต้องอ่านเป็นค้วย ผู้เขียนจึงได้กล่าวถึงค้วยเพื่อให้วรรณคดีเรื่องนี้มีความงามอย่างพร้อมมูล

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษา ผู้เขียนได้อ้อเอาเรื่องลิลิตตะเลงพ่ายฉบับของกระทรวงศึกษาธิการ พิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2503 เป็นหลัก เพราะมีเชิงอรชรแสดงการตรวจสอบลิลิตตะเลงพ่าย ฉบับอื่น ๆ เอาไว้ ทำให้ได้เนื้อเรื่องที่สมบูรณ์ขึ้น นอกจากนี้ได้มีตารางพิจารณาคำบางคำที่ ลิลิตตะเลงพ่ายฉบับต่าง ๆ รวมทั้งฉบับสมุดไทยใช้ไม่ตรงกันว่า ควรจะเป็นคำอะไร เพื่อให้ได้ความหมายที่ตีที่สุดและคิดว่าถูกต้องที่สุด

ในการศึกษารั้งนี้ ผู้เขียนมิได้ใช้ทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งโดยเฉพาะ หากแต่จะเลือก มาใช้เท่าที่เห็นว่าเหมาะสม และนำทฤษฎีในสาขาวิชาอื่นมาใช้ประกอบค้วย เช่น ทฤษฎี ทางคานจิตวิทยา เป็นต้น นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้ศึกษาวรรณคดีเรื่องอื่น ๆ ที่เห็นว่า เกี่ยวข้องและมีประโยชน์ต่อหัวเรื่องของการเขียนวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

ประโยชน์ที่จะได้จากกรวิจัย

การศึกษารั้งนี้ ผู้เขียนคาดว่าจะทำให้เกิดประโยชน์หลายประการด้วยกัน คือ ประการแรก จะทำให้ทราบข้อเท็จจริงบางอย่างได้กระจ่างชัดขึ้น และเป็นการขจัดปัญหา บางประการที่ยังคลุมเครืออยู่ เช่น ปัญหาเกี่ยวกับที่มาของเรื่องตะเลงพ่ายและความหมาย ของมหากาพย์ที่ไทยเราใช้อยู่ ประการที่สอง ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจและ เกิดความ ซามซึ่งในคุณค่าของวรรณคดีเรื่องตะเลงพ่ายได้อย่างละเอียดลึกซึ้งและกว้างขวางยิ่งขึ้น ประการที่สาม เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ที่สนใจในการวิจารณ์วรรณคดี นำทฤษฎีการ

วิจารณ์ในเชิงสุนทรียศาสตร์ไปใช้ประกอบการศึกษาวรรณคดีโบราณที่เรามีอยู่เพื่อค้นคว้าหาเหตุผลมาชี้แจงให้เห็นคุณค่าของวรรณคดีเหล่านั้นในแง่มุมที่แปลกและใหม่ไปกว่าของเดิมที่มีอยู่

วิธีที่จะดำเนินการวิจัย

ผู้เขียนได้กำหนดขั้นตอนในการวิจัยดังนี้ คือ

1. กำหนดโครงสร้างของวิทยานิพนธ์
2. ดำเนินการศึกษาค้นคว้าตามโครงสร้างที่วางไว้อย่างละเอียด
3. ศึกษาทฤษฎีการวิจารณ์ในแนวสุนทรียศาสตร์และทฤษฎีอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และมีประโยชน์ต่อการวิจัยครั้งนี้ รวมทั้งวิชาการด้านอื่น ๆ
4. ศึกษาพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับต่าง ๆ ทั้งฉบับพิมพ์และฉบับ

ตัวเขียน

5. นำความรู้ต่าง ๆ ที่ประมวลไว้มาศึกษาวิเคราะห์สังเคราะห์อย่างละเอียด
6. เรียบเรียงและจัดลำดับผลที่ได้จากการศึกษาและนำเสนอเป็นบท ๆ

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย